

INLEDNING

I en tingssal i Karlshamns tingsrätt hänger en tavla föreställande Justitia med sedvanliga utensilier, men till skillnad från konventionella bilder av Justitia utgörs bakgrunden av en hamn med kranar samt industrier och ett jordbrukslandskap i vilket arbete pågår. Tavlan har en inskription av följande lydelse: "Rättvisa och Trefnad" Trefnad är ett ålderdomligt ord för välstånd.

Konstnären har på ett tidigt stadium fångat in den för välfärd avgörande kopplingen mellan näringsliv och rättsordning. Detta är fenomen som belysts av nationalekonomer i slutet av 1900-talet, t.ex. nobelpristagaren Douglas North. North framhöll institutionernas betydelse för ett lands välstånd och den viktigaste institutionen är rättsordningen. Detta förhållande är viktigare än landets naturtillgångar, såsom skog, gruvor och mark.

Då Lotta Lotass efterträdde Sten Rudholm i Svenska Akademien höll hon ett inträdestal i vilket hon på ett träffande sätt redovisade den västerländska rättsordningens historia på följande sätt.

"Nilens årliga översvämningar gav åt det forntida Egypten rika skördar, säkerställda genom ett omsorgsfullt utarbetat system av kanaler och bevattningsdiken, vilka spred det livgivande slammet ut över åkrarna och den därav följande rikedomens längre in över landet. Det livsviktiga bevattningssystemet krävde en planmässig arbetsfördelning och en väl uppbyggd samhällsorganisation och därmed även en uppsättning gemensamma rättsregler i akt och mening att trygga det dagliga livet och sprida och öka allas välstånd. Där, på Nilens bördiga stränder, uppstår rättsordningen så som vi i västerlandet känner den.

De gemensamma rättsreglerna motiverades efter den etiska norm som sade att prestation och motprestation skulle vara likvärdiga. Symbolen för denna princip blev två vågskålar i jämvikt; än idag sinnebild för den jämnt vägande rättvisan.

Vi känner alla rättshistorien i stora drag. Gamla testamentets mosaiska rätt med dess riktlinjer och föreskrifter för ett liv som Guds folk, med tio Guds bud som vår historias första abstrakta lagbud. Vidare den grekiska stadsstatens politiska och sociala organisationsformer, dess statsvetenskapliga och statsrättsliga debatt och begreppsutbildning, som ligger till grund för modernt rättsvetenskapligt tänkande. Platon skriver att, näst efter den vise och kraftfulle autokraten, den skrivna lagen är det bästa styrmedlet för samhället. Lagens nackdel, säger han är att den tvingas till generalisering, till ett givet svar på många frågor. Dock är den förnuftig och rättsordningen gudomlig eftersom den skapar harmoni, frid och försoning.

Vidare till den romerska rätten, där de tolv tavlornas lag sammanfattar de rättsregler som gäller för medborgaren. De romerska juristernas språk,

präglat av klarhet och kärnfullhet, blev mönsterbildande för ett årtusende av europeisk rättsvetenskap. Åskådlighet, exakthet och kraft i formuleringarna var ett uttryck för en strävan att precisera det generella. Corpus Juris Civilis, en lagsamling i tre delar tillkommen under 500-talet efter Kristus på uppdrag av Kjesar Justinianus, kom sedermera att bli huvudkällan för den romerska rättens renässans i högmedeltidens Europa. En av de tre delarna – Digesta, en sammanställning av utdrag ur rättsvetenskapliga texter och citat från ett trettiotal romerska jurister – var, menade Justinianus, det fulländade lagverket, och varje kommentar till detta verk, varje omtolkning, var förbjuden. Under högmedeltiden, då den katolska kyrkans rätt, den kanoniska rätten, var den mest inflytesrika europeiska rättskällan, började de lagkloka i Bologna – glosatorerna – tolka och kommentera de bevarade texterna i Digesta; ett filologiskt, analytiskt arbete som avsatte en rikedom av begreppsanalyser och syntetiska tolkningar. Deras skola är den europeiska rättsvetenskapens vagg. Även under senmedeltiden kom Bolognaskolans utlåtanden fortsatt att åtnjuta samma status som dagens utlåtanden från högsta domstolar.”

Vi hoppas nu att denna tidskrift skall bidra till värnandet av en rättsordning som främjar välfärd för alla i vårt land.

Rolf Åbjörnsson
Advokat och redaktör